

Den norske lovgivnings regler om strafansvar for
en moder, som enten undlader at oplyse hvem der
er fader til hendes uegte barn, eller giver falsk
oplysning derom.*)

Af Jon Skeie.

1. Loven af 10. april 1915 om barn, hvis forældre ikke har indgaaet egteskab med hverandre bestemmer i § 6: »Er en kvinde blit besvangret udenfor egteskab bør hun senest 3 maaneder, før hun venter at føde, henvende sig til læge eller jordmor og opgi, naar hun tror hun blev besvangret, og hvem faderen er.« Dersom hun ikke har givet melding overensstemmende med § 6, og hun heller ikke ved fødslen har oplyst, hvem barnefaderen er, skal hun give oplysning om faderskabet til bidragsfogden inden 4 Uger efter fødslen.

Falsk forklaring om, hvem faderen er, og medvirkning dertil straffes med bøder eller fængsel indtil 2 aar; denne sidste straffetrusel er først udtalt i § 6 om falsk forklaring til læge eller jordmor og derefter i § 7, 4de led. Den er i formen knyttet til det tilfælde, at moderen giver forklaringen til bidragsfogden. Har moderen ved fødslen opgivet faderens navn, pligter hun efter ordene ikke at give bidragsfogden oplysning herom, selv om der ingen læge eller jordmor har været tilstede. Lovens mening maa dog vel være,

*) Udredningen er afgivet som betænkning til det norske Justits- og Politidepartement i mai 1919.

at moderen ogsaa i dette tilfælde skal give bidragsfogden oplysning, men at fire-ugers-fristen da ikke gjælder. Bidragsfogden vilde jo ellers ikke faa de oplysninger, som er nødvendige, forat han skal kunne give de foreskrevne meldinger til amtmanden (§ 8) og til fødselsregisterføreren (§ 7 sidste led og kgl. res. af 10 december 1915). Og har moderen senere givet bidragsfogden oplysning om faderskabet, maa ansvaret for urigtig forklaring være det samme her som i det tilfælde, at forklaringen fra først af er givet læge eller jordmor eller bidragsfogden. Saalænge moderen kun har givet den urigtige forklaring til andre, f. ex. sine husbondsfolk, har hun derimod ikke paadraget sig noget strafansvar.

Efter lovens overskrift skulde den gjælde alle »barn hvis forældre ikke har indgaaet egteskab med hverandre«, altsaa ogsaa det tilfælde, at moderen er gift, men barnefaderen ikke er hendes mand. Og lovens nye grundsætning i § 1 om barnets retsstilling i forhold til faderen gjælder ogsaa i dette tilfælde, naar den virkelige paternitet bliver fastslaaet. Lovens regler i andet kapitel (§ 6 flg.) er imidlertid kun anvendelige i det tilfælde, at barnemoderen er ugift. Jfr. ogsaa lov om rettergangsmaaden for tvistemaal §§ 434 og 428.

II. Straffeloven bestemmer i § 215: »Den, som i retsstridig hensigt søger at unddrage en anden den ham tilkommende familiestand eller at tilvende sig selv eller andre en falsk familiestand, eller som medvirker hertil, straffes med fængsel indtil 6 aar.«

Saalænge uegte børn ikke ifølge loven hade arveret eller navneret i forhold til faderen, men alene krav paa underholdningsbidrag, kunde fortielse af eller falsk oplysning angaaende et uegte barns fader ikke blive nogen forbrydelse mod § 215, fordi det retsgode, som loven forudsætter, ikke eksisterede. I det tilfælde, at det uegte barns moder lever i egteskab, kunde der synes at være en undtagelse: en undladelse af at oplyse den virkelige paternitet faar den følge, at barnet tilvendes mandens familiestand. Men straftruslen

var heller ikke i dette tilfælde anvendelig paa undladelse af at opgive barnets virkelige fader.*)

Saalænge egtemanden ikke ved søgsmaal havde fralagt sig faderskabet blev han baade offentligretslig og privatretslig anseet som barnets fader uden hensyn til moderens opgave. Om vi tænker os, at hun til fødselsregisterføreren angav en anden som barnefader, og om vi gik ud fra, at hendes oplysning ogsaa skulde registreres, kunde den vel faa betydning som bevis, men ikke nogen direkte virkning for barnets retsstilling. Det er derfor baade overflodigt og misvisende, naar strl. siger i § 215 andet led: »Denne bestemmelse kommer ikke til anvendelse i tilfælde, hvor et af gift kvinde født uegte barn anerkjendes som egte.« Der kræves idelthele ingen lovbestemmelse herom.**) Og det har ikke været meningen, at straffriheden skulde være betinget af en positiv anerkjendelse fra mandens side; det kræves ikke engang, at han kjender sammenhængen.

III. Spørgsmaalet bliver da for det første, om der er indført nogen forandring i denne stilling ved den grundsætning, som loven af 10 april udtaler i § 1: »Barn, hvis forældre ikke har indgaat egteskab med hverandre, har, med de afvigelser lovgivningen forøvrig fastsætter, samme retsstilling i forhold til faderen som i forhold til moderen.« Dette kan efter mit skjon ikke antages. At strl. § 215 heller ikke efter den nye barneløvs ikrafttræden kan anvendes mod en gift kvinde, som undlader at oplyse, at barnefaderen er en anden end hendes mand, følger allerede af den foran nævnte retssætning, at barnet uden hensyn til, hvad moderen siger, gjælder som egte, saalænge ikke egtemanden har fralagt sig

*) Jfr. hermed Getz: udkast til alm. borgerlig straffelov, motiverne 1893 s. 61—62, noten.

**) Bestemmelsen i andet led fandtes ikke i straffelovskommissionens forslag af 1896. Den blev tilføjet i den kgl. proposition (nr. 24) for 1898—99, fordi Høiesteret i mellemtiden ved en dom af 3. december 1898 havde erklæret den ældre straffeløvs kap. 21 § 30 anvendelig paa det tilfælde, en hustru havde opgivet sin mand som fader til et barn, der var avlet med en anden under mandens fravær (han var somand).

faderskabet. Og denne sætning har nu faaet skreven hjemmel i den nye civilproceslovs § 428: »Sak til fratæggelse af en egtemands farskap til hustruens barn kan ikke andre end egtemanden selv reise.«

Heller ikke den ugifte kvindes undladelse af at opgive barnefader eller hendes urigtige opgivelse af barnefader kan imidlertid straffes efter strl. § 215. Forat dette spørgsmaal idethele skal opslaa, maa man gaa ud fra som almindelig grundsætning, at en straffetrusel kommer til anvendelse ogsaa paa handlinger, som var straffrie, da loven blev vedtaget, dersom disse ved senere ændringer i civilretten har faaet den samme civilretslige betydning som de for ponaliserede handlinger. Denne forudsætning er urigtig. Men selv om vi gik ud fra denne grundsætning, kunde strl. § 215 ikke anvendes i det nævnte tilfælde.

Man kan nemlig heller ikke nu efter den nye barnelovs ikrafttræden sige, at det uegte barns stilling i forhold til faderen er en »f a m i l i e s t a n d« i dette ords gamle mening. Loven har givet det uegte barn visse juridiske rettigheder ogsaa overfor faderen. Men den har ikke gjort og har ikke kunnet gjøre disse foreldre og dette barn til en familie; den har heller ikke opstillet nogen fiktion i saa henseende. Og ikke engang retslig har det uegte barn samme stilling som det egte overfor faderen.

IV. Der bliver saaledes kun tale om straf efter barnelovens § 6 og § 7. Som nævnt er heller ikke disse bestemmelser anvendelige overfor gift kvinde.

Dersom en ugift moder overfor bidragsfogden mod bedre vidende opgiver urigtig barnefader, vilde hendes handling blive at bedømme efter den alm. bestemmelse i straffelovens § 166 jfr. § 167, hvis barneloven ikke havde indeholdt den foran gjengivne straffetrusel i § 7. Efter strl. § 167 vilde hun være straffri i det tilfælde, at hun ikke kunde forklare sandheten uden derved at udsætte sig for straf eller tab af den borgerlige agtelse. Denne straffrihed vilde bl. a. komme hende tilgode i det tilfælde, at den virkelige barnefader er en

(paa konceptionstiden) gift mand, og hendes forhold til ham ikke allerede er kjendt. Barneloven har derimod ingen forskrift om straffrihed svarende til strl. § 167, 2.

Og spørgsmaalet bliver da, om det har været meningen at negte moderen straffrihed i et saadant tilfælde. Dette kan man efter mit skjøn ikke antage. Dette straffrihedsspørgsmaal har — saavidt jeg kan se — idethele ikke været drøftet under lovens forberedelse. Man kan da umulig gaa ud fra, at formaalet med den specielle straffetrussel for falsk forklaring i barneloven har været at udelukke straffriheden. Lovgiverens grund til at indtage en straffetrusel har derimod tydelig nok været en anden: Man har for det første villet straffe ogsaa en falsk opgave overfor en læge eller en jordmor; men derom havde man ingen bestemmelse i straffeloven; om dette tilfælde maatte man derfor have en straffetrusen (i § 6). Og da man videre paalagde moderen under strafansvar at give oplysning til bidragsfogden om faderens navn inden en bestemt frist, blev det naturligt, at loven for sammenhængens skyld fik en bestemmelse om ansvar ogsaa for falsk oplysning overfor bidragsfogden.

Man har tydeligvis valgt straffelovens § 166 som forbillede ved straffens størrelse. Deri skulde da ligge, at falsk Forklaring af denne art har den samme gennemsnitlige strafværdighed som falsk ubeediget forklaring i andre tilfælde overfor offentlig myndighed. Men dette vil igjen sige, at den interesse, som krænkes ved en usand forklaring er af samme gennemsnitsværdi. Og ud fra det synspunkt kan man ikke godt forklare sig, hvorfor nutidens lovgivere skulde ville behandle de ugifte mødre med en særlig haardhed i andre strafferetslige henseender.

En falsk opgave om barnefaderen maa i formen henføres under specialbestemmelsen i barneloven ogsaa i det tilfælde, at den er afgivet til bidragsfogden. Men den straffrihedsregel, som loven har udtalt i strl. § 167, 2, maa ligefuldt gjælde. Og det vilde i dette tilfælde neppe engang være rigtigt at tale om analogisk anvendelse. Analogi bliver det

først, naar forskriften anvendes paa falsk opgave til læge eller jordmor d. v. s. paa en handling, som ikke kan henfores under straffeloven.

Det sidste spørgsmaal bliver, om den ugifte moder kan paaberaabe sig det samme princip til straffrihed, naar hun undlader at opgive barnefaderen f. ex. af den grund, at han er gift.

For denne undladelse af at adlyde et paabud har vi ingen direkte straffrihedsregel saaledes som i § 167, 2 om urigtig forklaring til en offentlig myndighed (bidragsfogden). Dersom vi tænker os, at den ugifte moder var indstevnt som vidne i rettergang, vilde hun baade i en straffesag og i en civil proces kunne kræve sig fritaget for at besvare et spørgsmaal af denne art (strpr. § 177, civilproceslovens § 208). Dette maa endog gjælde i det tilfælde, at moderen har undladt at opgive faderens navn, og at barnets verge derfor begjærer at faa udfærdiget forelæg og derved giver anledning til sagsanlæg. Det heder nemlig i lovens § 12, at »baade moderen og den opgivne fader pligter at give forklaring efter samme regler og under samme ansvar som for vidner bestemt.« Og denne regel maa anvendes ogsaa i det tilfælde, at den mand, der i forelægget er udlagt som fader, ikke er opgivet af moderen.

Ogsaa straffeloven har paa andre omraader givet udtryk for den grundsætning, at en oplysningspligt ikke gjælder i det tilfælde, at oplysningen vilde udsætte vedkommende selv for straf eller tab af den borgerlige agtelse. Loven har i § 139 gjort det til en almindelige borgerpligt at søge at afverge visse større forbrydelser eller deres følger, og den har truet med indtil et aars fængsel for undladelse af at opfylde denne pligt, f. ex. ved anmeldelse til vedkommende myndighed. Men straffetruslen gjælder ikke, »saafremt afvergelsen (f. ex. anmeldelsen) ikke kunde ske uden at udsætte ham selv .... for tiltale....«. Og loven har i § 172 under straf af indtil et aars fængsel paalagt enhver (ogsaa den, der ikke er stevnt som vidne) at give oplysninger, som kan godtgjøre, at en for en

forbrydelse tiltalt eller domt er uskyldig. Men straffetruslen gjælder kun under den forudsætning, at oplysningen kunde gives »uden at udsætte ham selv, nogen af hans nærmeste ... for tiltale eller fare for liv, helbred eller velfærd eller for tab af den borgerlige agtelse.«

Det er, som vi ser, meget forskjelligartede og meget sterke interesser, som maa vige, naar oplysningen vilde udsætte den ellers pligtige for tiltale eller tab af den borgerlige agtelse. Selv om man lægger en meget stor vegt paa, at barnelovene kan naa det formaal at skaffe rigtige oplysninger om afstamning og derved sætte de uegte born istand til at opnaa sine rettigheder ogsaa overfor faderen, vil neppe nogen paastaa, at den gjennemsnitlige interesse i opnaelsen af denne oplysning er større end interessen i afgjørende vidneprov under rettergang (f. ex. naar det gjælder at fri en tiltalt uskyldig for straf) eller interessen i at afverge et krigsforræderi, en jernbanesprængning, et drab, en voldtægtsforbrydelse osv. (se § 139).

Og selv om man ikke tager noget hensyn til den almindelige retsgrundsætning, som har faaet udtryk i vidnefritagelsesreglerne og i de her nævnte straffetrusler, maatte man komme til samme resultat: Er det nemlig lovens mening, at den ugifte moder ikke skal straffes, om hun giver en falsk opgave for at skjule en forbrydelse mod strl. 209, kan det ikke godt være lovens mening, at hun skal straffes, om hun af den samme grund afholder sig fra en usandhed. Enten man ser paa den offentlige interesse, eller man bedømmer hendes handlemaade fra dens synspunkt, der urettelig bliver angivet som barnets fader, er dog vel tausheden at foretrække. Men at straffe tausheden i det nævnte tilfælde vilde jo være ligefrem at opfordre til løgnagtige forklaringer.